Annika Linde, adjungerad professor, Karolinska institutet; laborator, Smittskyddsinstitutet, Solna

Sverige ligger efter när det gäller influensavaccination

Bättre vaccinationstäckning i många andra västländer

SAMMANFATTAT

Mellan 1 000 och 4 500 personer i de medicinska riskgrupperna dör årligen till följd av influensa. Många fler hamnar på sjukhus med lunginflammation och andra komplikationer.

Det mest kostnadseffektiva sättet att förhindra detta är årlig influensavaccination av riskgrupperna, vilket också rekommenderas av Socialstyrelsen.

Vaccinationstäckningen har hittills varit lägre i Sverige än i många andra västländer.

En nationell styrgrupp, gratis vaccination och nationella kampanjer riktade mot såväl medicinsk personal som allmänhet har ökat vaccinationstäckningen i andra länder. Sådana åtgärder bör sannolikt övervägas även i Sverige.

Se även artikeln på sid 156.

I en artikel i detta nummer av Läkartidningen beskriver Dag Höglund och Karin Stenqvist en patientenkät i vilken orsakerna till äldre personers attityd till influensavaccination har kartlagts. Det är en intressant och viktig undersökning. Influensaepidemiernas inverkan på morbiditet, mortalitet, sjukvård och samhällsekonomi, liksom vikten av vaccination av riskgrupperna, uppmärksammas alltmer internationellt.

Sverige ligger långt efter många andra västländer när det gäller åtgärder för att implementera den årliga vaccinationen, som Socialstyrelsen rekommenderar.

Stor aktivitet internationellt

Detta framkom tydligt vid ett influensamöte på Kreta nyligen, »Options for influenza control«. Det samlade 800 deltagare, varav endast fyra från Sverige. Influensavaccination av personer i riskgrupperna var ett av huvudämnena. Flera länder (bl a Frankrike, Nederländerna, Nya Zeeland och USA), som nu nått mer än 60 procents vaccinationstäckning, redogjorde för sina erfarenheter.

Gemensamt för dem alla är att de på initiativ av, eller med starkt stöd från, ledande politiker har skapat nationella arbetsgrupper, »task forces«, med representanter från regering, inblandade myndigheter, medicinska experter och vaccinindustrin.

Nationella kampanjer riktade mot såväl allmänhet som läkare genomförs varje höst före influensasäsongen för att öka vaccinationstäckningen. Storbritannien startar också en stor mediekampanj. Portalfigur är en populär, pensionerad proffsboxare. Under devisen »get your jab in first« (jab=näve och spruta) skall han inspirera brittiska pensionärer att låta vaccinera sig!

Så påverkas dödligheten i influensatider

Ett sätt att mäta vaccinationseffekt är att studera hur dödligheten i influensatider påverkas. I Sverige har de totala dödstalen ökat med mellan 1 000 och 4 500 personer årligen under de senaste sex influensasäsongerna, och liknande siffror rapporteras från andra i-länder.

I Frankrike har den rapporterade överdödligheten i influensa och pneumoni i stort sett försvunnit sedan man nått en vaccinationstäckning på mer än 60 procent i åldersgruppen över 75 år. En eventuell effekt på den totala dödligheten har dock inte redovisats.

I USA har man inte sett någon motsvarande minskning i influensamortalitet, trots att ca 60 procent av personer över 65 år vaccineras. Man har därför beslutat att sänka åldern för riskgruppstillhörighet till ≥50 år. Man räknar med att 9 procent av överdödligheten i USA i influensa inträffar i åldrarna 50–65 år, och att ca 20 procent av befolkningen i denna ålder har någon sjukdom som motiverar influensavaccination. Man tror att det är lättare att nå hela gruppen än att selektera de sårbara.

I Frankrike har man i stället en åldersgräns på 70 år för riskgruppstillhörighet, och en låg vaccinationsgrad i lägre åldersgrupper. Huruvida det är den franska eller den amerikanska modellen som är bäst återstår att se. Att det är den totala

ILLUSTRATION: AIRI ILISTE

överdödligheten, inte dödlighet i influensapneumoni, som bör rapporteras är dock ganska klart. I ett föredrag vid influensamötet redovisades hur i ett flertal länder i stort sett all tillfällig ökning av dödstal, oavsett diagnos på dödsattesten, bäst korrelerar till förekomst av influensaepidemier.

Gratis till alla i Kanada

I Ontario, Kanada, har man gått längst när det gäller influensavaccination. Vaccination rekommenderas från och med i år till alla, inklusive barn, och är gratis. Sjukvårdspersonal har sedan länge rekommenderats vaccination. För ett par år sedan inträffade epidemier med hög dödlighet vid ett par vårdhem. Institutionerna stämdes för att de hade underlåtit att vaccinera personalen, och sedan dess är influensavaccination av sjukvårdspersonal obligatorisk i Ontario.

Den som inte har vaccinerats kan alternativt ta antivirala medel som profylax om en epidemi inträffar, men blir annars avstängd från arbetet. En person har överklagat ett sådant beslut till sin fackförening. Den stod till 100 procent på sjukhusledningens sida.

Oacceptabla kostnadsskillnader

De flesta länder i Europa är mer måttfulla i sina rekommendationer och aktioner än Nordamerika, men gör betydligt mer än Sverige för att implementera vaccination. I vårt land gör smittskyddsläkarna lokalt goda insatser; Höglunds och Stenqvists artikel är ett exempel på detta.

Sven Blomquist i Västerås har granskat kostnaderna för vaccination i olika landsting; skillnaderna känns oacceptabla. Vaccinet kostar mellan 40 och 215 kr, beroende på i vilket landsting man bor. I vissa landsting ingår det i högkostnadsskyddet, andra ger specialrabatter till riskgrupperna. Läkarbesöket subventioneras ibland inte alls eller på olika sätt.

I Stockholm genomförs en studie där man analyserar effekten av vaccination. Alla invånare ≥65 får ett personligt erbjudande om vaccin till rabatterat pris, och de läkare som vaccinerar får en liten ersättning om de levererar adekvata data till Smittskyddsinstitutet. Förra året vaccinerades trots detta knappt 40 procent av pensionärerna.

Om vi är intresserade av att minska lidande för de äldre samt reducera såväl överdödlighet som sjukvårdskostnader

FOTO: KJELL-OLOF HEDLUND/SMITTSKYDDSINSTITUTET

Bättre information skulle få fler av de äldre att låta vaccinera sig mot influensa. Såväl lidande som överdödlighet och sjukvårdskostnader skulle då kunna reduceras. Förra året vaccinerades knappt 40 procent av pensionärerna i Stockholm.

Till vänster elektronmikroskopisk bild av influensavirus.

genom att influensavaccinera bör vi lära oss av erfarenheter från andra länder. Höglunds och Stenqvists studie visar att brist på information är den viktigaste orsaken till att personer inte vaccineras. En australiensisk studie visade att doktorns attityd avgjorde om personer vaccinerades eller ej.

Sverige har mycket att lära av andra länder

Det finns framgångsrecept från andra länder för hur man ökar vaccinationstäckningen. Vi bör nog överväga att följa dem. •